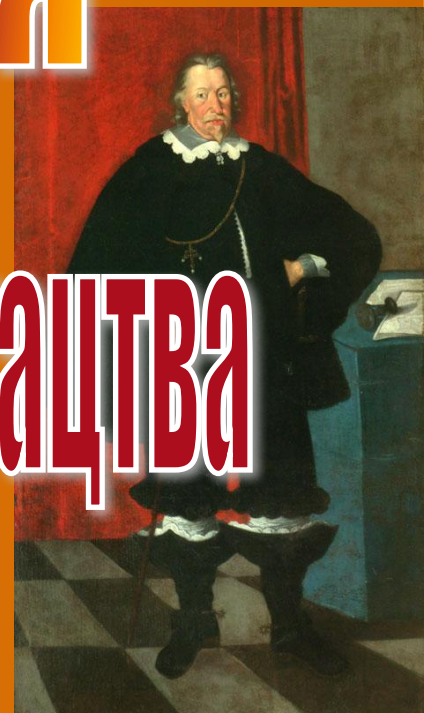

Мастацтва Беларусі XVII стагоддзя

Серыя II. Выяўленчае мастацтва

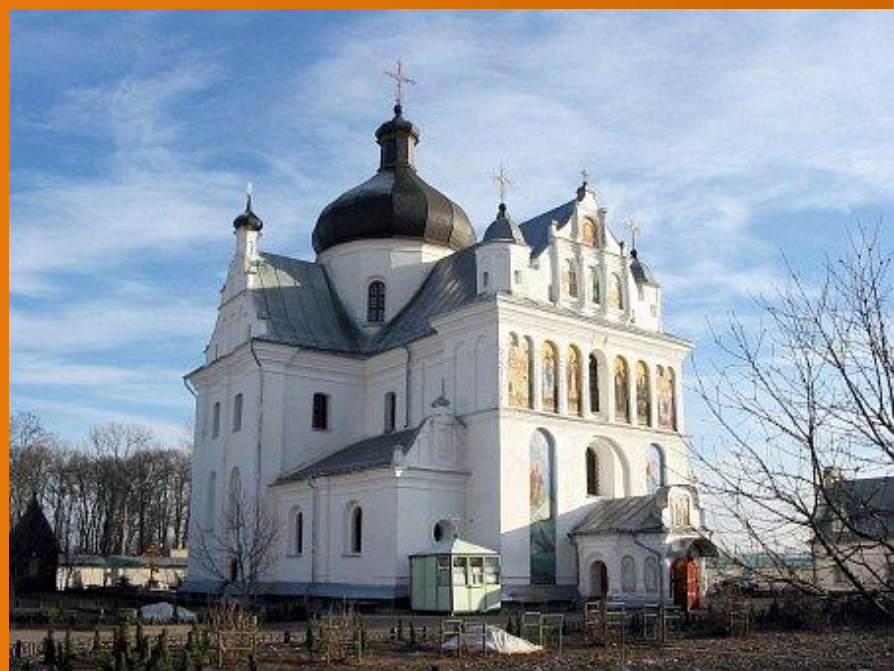
МАНУМЕНТАЛЬНЫ ЖЫВАПІС

Асаблівасці:

- ◆ перапляценне розных рысаў: *готыкі, Рэнесанса, маньерызма, барока;*
- ◆ бурны працэс авалодвання новымі выяўленчымі сродкамі;
- ◆ узрастае цікавасць да анатоміі чалавека, да псіхалагічных характарыстык герояў;
- ◆ вядучая роля належыць лінейнай перспектыве, рэалістычным святлоценявым і колеравым вырашэнням;
- ◆ адступленне ад канонаў у схемах размяшчэння роспісаў, у трактоўках асобных сюжэтаў, зварот да багатых дэталей паўсядзённага жыцця;
- ◆ дынамізм кампазіцыі, прасторавасць, характарнасць і канкрэтнасць персанажаў.

**Роспісы
царквы
Святога Мікалая
ў Магілёве
(1669 – 1672 гг.)**

Выдатны мастаці твор
знакамітага магілёўскага храма
— чатырох'ярусны іканастас,
выкананы магілёўскімі
майстрамі XVII стагоддзя у
тэхніцы скразной драўлянай
разьбы з пазалотай. Зараз ён
цалкам адноўлены і
адрэстаўраваны ў
першапачатковым выглядзе.

Роспісы

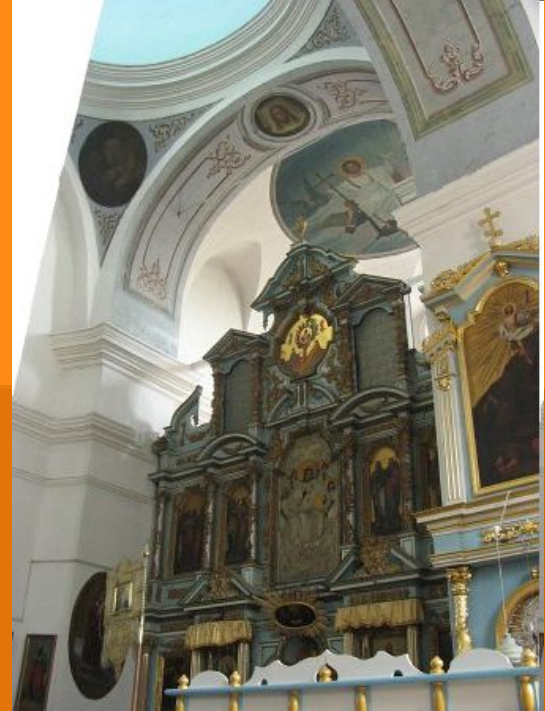
Богаяўленскага сабора ў Магілёве

(1633 – 1639 гг.)

Інтэр'ер сабора ўпрыгожвалі фрэскавыя роспісы на біблейскія і евангельскія сюжэты, у якіх шырока ўжываліся мясцовыя этнаграфічныя дэталі, адзенне, пейзаж, народны тыпаж.

Храм быў узарваны ў 1950-х гг.

*Росписи Успенскага Сабора
Жыровіцкага манастыра
(Слонімскі раён, Гродзенская вобласць)
1613 — 1650 гг.*

ІКАНАПІС

У першай палове стагоддзя адбылася пэўная архаізацыя іканапісу, у аснове якой было натуральнае імкненне праваслаўнага насельніцтва да захавання сваіх нацыянальных традыцый, абарона супраць уніяцтва і контррэфармацыйнай палітыкі каталіцкай царквы, што выявілася ў звароце да традыцыйных пластычных прыёмаў.

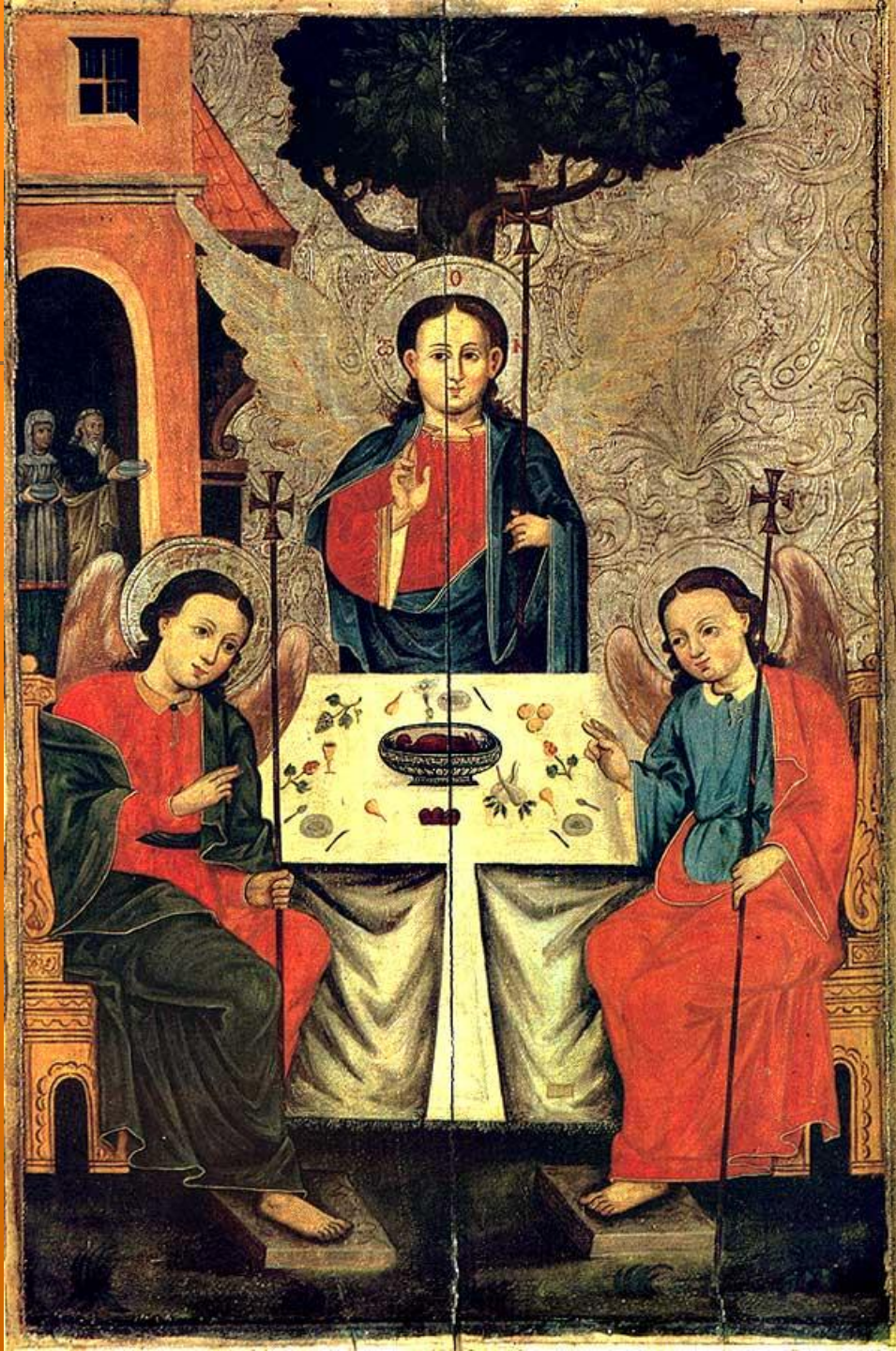
“Маці Боская Адзігітрыя Баркалабайская”

Першая палова XVII стагоддзя.
Ікона знойдзена ў г. Быхаў
(Магілёўская вобласць)

Тройца Старазапаветная

Абраз з вёскі Дастоева
(Іванаўскі раён,
Брэсцкая вобласць).
Першая палова
XVII стагоддзя.

Мастак паўтарае
позневізантыйскія
прыёмы
напісання
лікаў,
адзення,
тыповае
вырашэнне
фону, але
з'яўляецца
пільная
ўвага да
псіхалагічных
характарыстык
персанажаў.

**Маці Боская Адзігітрыя
Неўвядальны цвет.
XVII стагоддзе.**

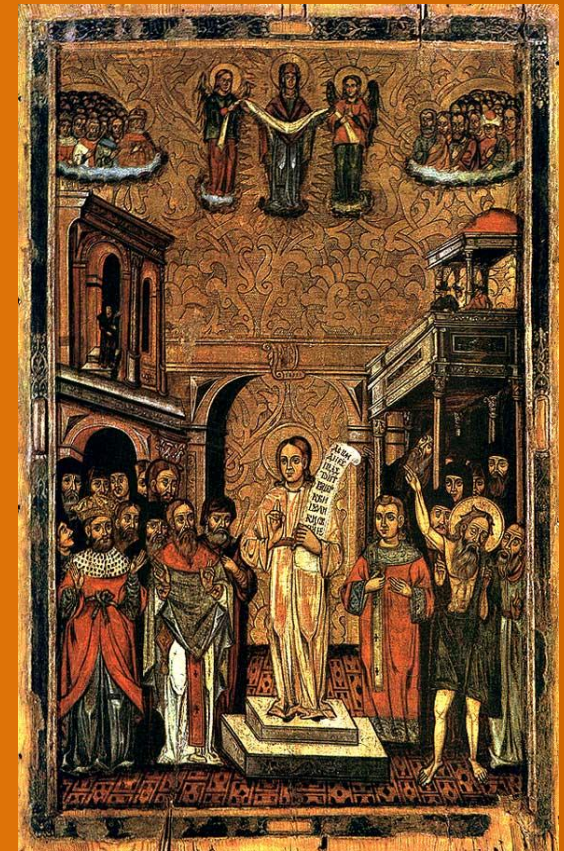
**Маці Боская
Замілаванне.
1656 г.**

Адметнай асаблівасцю, якая адлюстроўвае характар беларускага іканапісу XVII стагоддзя, з'яўляецца пранікненне ў яго жанравых элементаў, апавядальнасці. Гэтая якасць фарміравалася пад уплывам стылю барока; у абразы прыходзяць шматсюжэтнасць, этнаграфізм, натуральнасць чалавечых перажыванняў, вострыя жыццёвыя сітуацыі.

Нараджэнне Маці Божай.
1648 – 1650 гг.

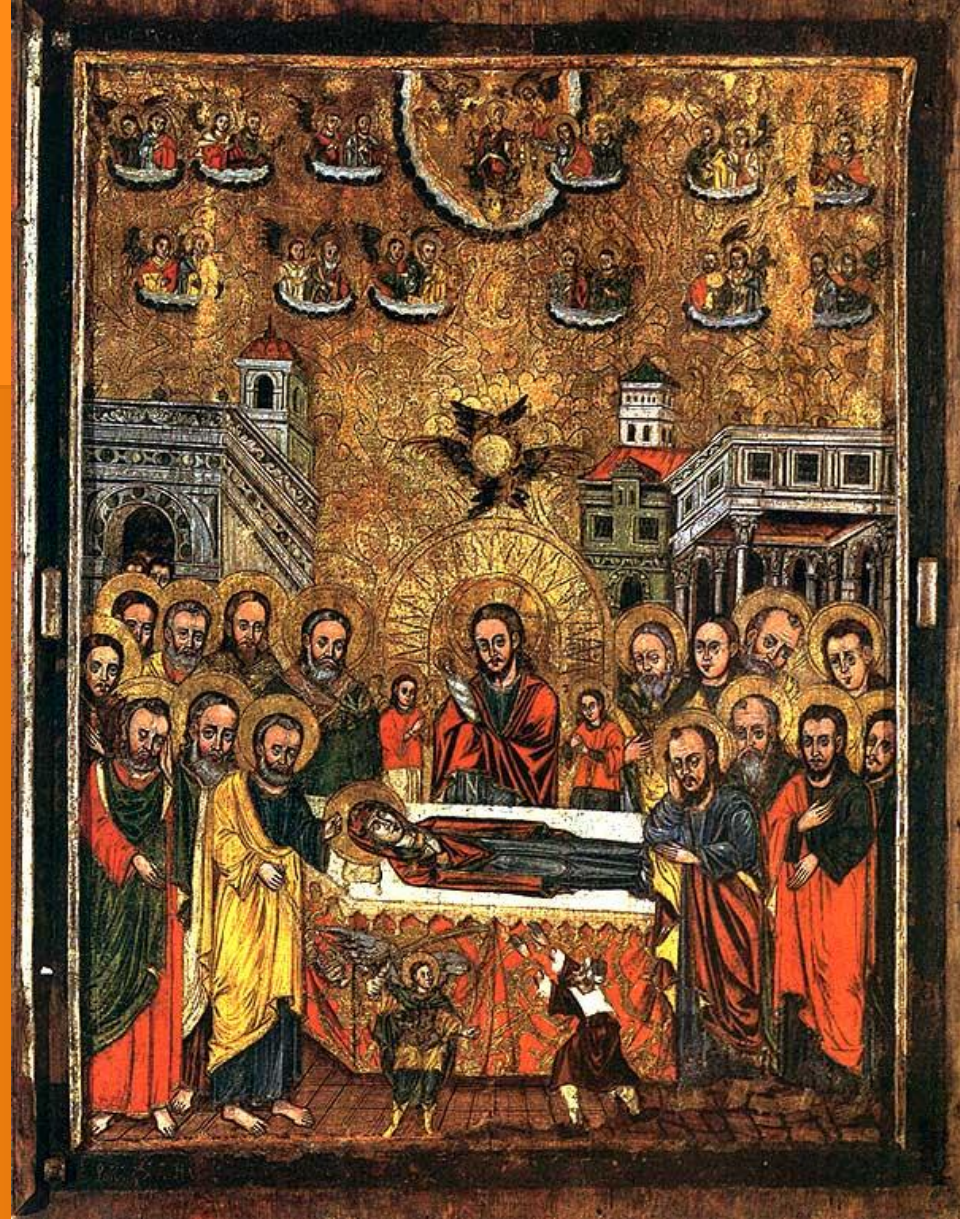
Аўтарам абразоў
з'яўляецца
майстар
з г. Маларыта
(Брэсцкая
вобласць)

Пакроў.
1649 г.

Маларыцкі майстар.
Праабражэнне. 1648 г.

Маларыцкі майстар.
Успенне. 1650 г.

*Пятро Яўсеевіч
з Галынца*

Нараджэнне Марыі
(1649 г.)

У другой палове стагоддзя названыя рысы ўзмацніліся, абразы атрымалі выгляд жанравых апавяданняў, у іх узрасла роля рэальнага асяроддзя, этнаграфічных дэталаў, павялічылася роля дэкаратыўных элементаў, асаблівая ўвага надавалася фону, які пакрывалі разьбяным, а пазней і ляпным па ляўкасе арнамам.

Параскева з жыціем (1659 г.)

Абраз знойдзены ў вёсцы Бездзеж Драгічынскага раёна Брэсцкай вобласці.

САРМАЦКІ ПАРТРЭТ

У XVII стагоддзі ў партрэтным мастацтве Беларусі назіраецца ўплыў выяўленчага мастацтва Фландрыі і Галандыі. Усё часцей у вобразе мадэлі падкрэсліваюцца яго грамадскія заслугі, грамадзянскія абавязкі: ён выяўляецца або як дзяржаўны дзеяч – канцлер, член каралеўскай світы, дыпламат, або як пісьменнік-мемуарыст, або як дзеяч царквы.

Барталамей Стробель
(1591 – пасля 1650 г.)

Партрэт
Уладзіслава Дамініка
Астрожскага
(1630 – 1636 г.)

Даніэль Шульц
(1615 – 1683 гг.)

Партрэт Януша Радзівіла
(пачатак 1650-ых гадоў)

Януш Радзівіл – сын ваяводы віленскага Крыштафа Радзівіла і Ганны Кішчанкі, быў гетманам вялікім літоўскім. У яго вобразе адлюстраваны духоўная мужнасць, жыццёвы вопыт і адданасць Радзіме.

Пітэр Данкерс дэ Рый

(1596 – 1661 гг.)

***Партрэт
Альбрэхта Станіслава
Радзівіла***

(1640-я гг.)

Альбрэхт Станіслаў Радзівіл – сын маршалка вялікага літоўскага, старасты жмудскага Станіслава Радзівіла і Марыяны Мышчанкі, вялікі канцлер літоўскі, аўтар мемуараў і літаратурных твораў духоўнага зместу, перакладчык.

Іаган Шрэтэр

*(першая палова
XVII стагоддзя)*

Партрэт Катажыны і Марыі Радзівіл. 1646 г.

Асаблівасць гэтага твора – у мемарыяльнай функцыі, паколькі, на адным партрэце побач з былой жонкай Януша Радзівіла – Марыяй выяўлена яго першая жонка, Катажына з Патоцкіх, якая на той час ужо памерла. Гэта прыклад асобага ўшанавання памерлых прадстаўнікоў роду. У псіхалагічнай трактоўцы вобразаў супастаўляюцца мяккасць і дабрныя Катажыны і моцная валявая асоба Марыі. Характару персанажаў адпавядае і каляровае вырашэнне іх касцюмаў па фламандскай модзе: чырвонага – у Катажыны і строгага чорнага – у Марыі.

Іаган Шрэтэр з'яўляецца таксама аўтарам партрэта Крысціны Яўхіміі Радзівіл, іегуменні манастыра бенедыктынак у Нясвіжы, пляменніцы Мікалая Радзівіла Сіроткі.

Сучаснікі лічылі яе «незвычайным упрыгожваннем манаства», паколькі яна імкнулася да адраджэння старадаўніх традыцый у веры, імкнулася дапамагчы ўсім. Партрэт манументальны і ўспрымаецца як своеасаблівае ўсхваленне хрысціянскіх каштоўнасцей.

**Партрэт Крысціны Яўхіміі Радзівіл.
Паміж 1635 – 1646 гг.**

*Маркус Герартс
(малодшы)*

(1561 – 1635 гг.)

Партрэт Лізаветы Сцюарт (1618 г.)

Лізавета Сцюарт – дачка караля Англіі Якуба I Сцюарта і дацкай каралеўны Ганны, жонка Фрыдрыху Вітэльсбаху, “Зімовага караля” Чэхіі. Хутчэй за ўсё, гэты партрэт – каралеўскі падарунак віленскаму магнату Янушу Радзівілу.

У XVII стагоддзі беларускімі майстрамі пачала стварацца так званая радзівілаўская серыя “партрэтаў ў лаўровым вянцы”. Арыгінальная форма адлюстравання нясе выразную выяўленча-мемарыяльную функцыю своеасаблівага партрэта-эпітафіі.

Партрэт Альжбеты (Лізаветы)
Кішка, народжанай Радзівіл

Партрэт Станіслава Казіміра
Радзівіла

Андрэй Стэх (1635 – 1697 гг.)

Партрэт Аляксандра Астрожскага

1660 – 1670-ыя гг.

**Аляксандр Астрожскі
(1650 – 1673 гг.) –
Кракаўскі кашталян,
пляменнік караля Яна III
Сабескага.**

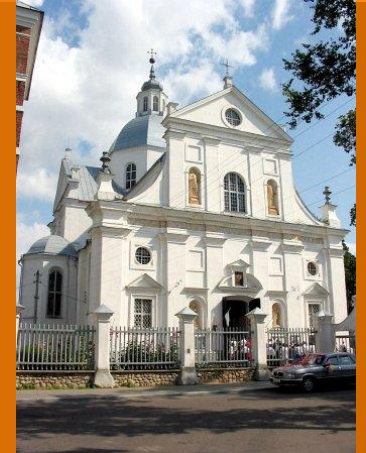
**Першай паловай XVII стагоддзя даціруюцца партрэты
сям'і Весялоўскіх:**

***Партрэт Кшыштафа Весялоўскага (1636 г.),
партрэт яго жонкі Аляксандры Марыанны Весялоўскай (1633 – 1645 гг.)
і партрэт іх прыёмнай дачкі Грызэльды Сапегі (1630-я гг.).
Усе партрэты напісаны невядомым гродзенскім жывапісцам.***

СКУЛЬПТУРА

Надмагіллі Радзівілаў
з Нясвіжскага
Фарнага касцёла
Божага Цела

Скульптурная выява Радзівіла Сіроткі (1616 г.) размешчана ў архітэктурнай раме, якая сваёй важкасцю падаўляе прастору, — укланчаная фігура не магла б у ёй выпрастацца. Характэрна, што з шматлікіх жыццёвых іпастасяў Сіроткі — магутнага князя, грамадскага дзеяча, магната-будаўніка — ён паўстаў перад Вечнасцю ў адзенні паломніка.

**Надмагілле
Крыштафа Мікалая
Радзівіла, сына Сіроткі
(1608 г.),
які юнаком (16 год) памёр у
Балоніі, вызначаецца аб'
ёмнай пластыкай і
поліхроміяй мармураў,
плаўнымі абрысамі фігуры і
лаканічнымі, строгімі лініямі
архітэктурных форм, што
характэрна для італьянскага
барока.**

Рэдкі помнік
надмагільнага
разьбярства —
табліца над
пахаваннем
немаўляці

Мікалая Радзівіла —
першынца Мікалая
Крыштафа
Радзівіла Сіроткі.
Помнік паўстаў між
1588 і 1593 г.

**Надмагілле Мікалая Вольскага і Барбары Войны.
Знаходзіцца ў Юр'еўскім касцёле ў вёсцы Крамяніца
(Зэльвенскі раён, Гродзенская вобласць). Пасля 1623 г.**

*Надмагілле гетмана
Вялікага княства Літоўскага
Льва Сапегі і яго жонак*

**(1591 – пасля 1633 г.,
Касцёл Святога Міхаіла
ў Вільнюсе)**

Надмагілле Паўла Сапегі і яго трох жонак

(Рэгіны з Дубавіцкіх,
Альжбеты Веселіні,
Катажыны з Гаслаўскіх)

1599 – пасля 1635 гг.

Надмагілле знаходзілася ў касцёле Іаана Хрысціцеля і Іаана Евангеліста ў вёсцы Гальшаны (Ашмянскі раён, Гродзенская вобласць).
Зараз – у Музеі старажытнабеларускай культуры Нацыянальнай Акадэміі навук Беларусі.

**Галоўны алтар
касцёла Іаана Хрысціцеля
ў вёсцы Воўпа (Ваўкавыскі
раён, Гродзенская вобласць)
1640 – 1644 гг.**

Фундатарам гэтага выдатнага помніка быў Казімір Леў Сапега. Кампазіцыя алтара заснавана на матыве трохчасткавай аркі з двух'ярусным сярэднім аб'ёмам. Паміж калонамі першага яруса знаходзіцца алтарная карціна “Укрыжаванне”, а над ёю – “Дабравешчанне” (1640 г.)

Фрагменты
галоўнага
алтара
касцёла Іаана
Хрысціцеля
ў вёсцы Воўпа

Бакавы алтар
Маці Божай
Вастрабрамскай
касцёла Іаана Хрысціцеля
ў вёсцы Воўпа

**Алтар
Маці Божай Ружанцовай
касцёла Іаана Хрысціцеля
ў вёсцы Воўпа**

Святы Станіслаў.

Святы Мікалай.

Фрагменты алтара Маці Божай Ружанцовай касцёла Іаана Хрысціцеля ў вёсцы Воўпа

**Алтар капліцы Святой Барбары
ў касцёле Унебаўзняцця Панны Дзевы Марыі
ордэна бернардынцаў у Будславе (1643 – 1649 гг.,
Мядзельскі раён, Мінская вобласць)**

Алтар зроблены скульптарам-рэзчыкам Пятром Грамелем. Скульптурнае вырашэнне алтара мае рысы ранняга барока. Паміж калонамі далёка вынесены крылаў алтара змешчаны скульптурныя выявы. Іх памеры памяншаюцца да цэнтра, што стварае ўражанне перспектыўнага скарачэння, глыбіні.

Алтар змяшчае восем скульптур:

Кароль
Давід

Прарок
Аарон

Святы
Іаан
Хрысціцель

Святы
Іосіф

Святы
Яўхім

Святы
Захарый

Святая
Альжбэта

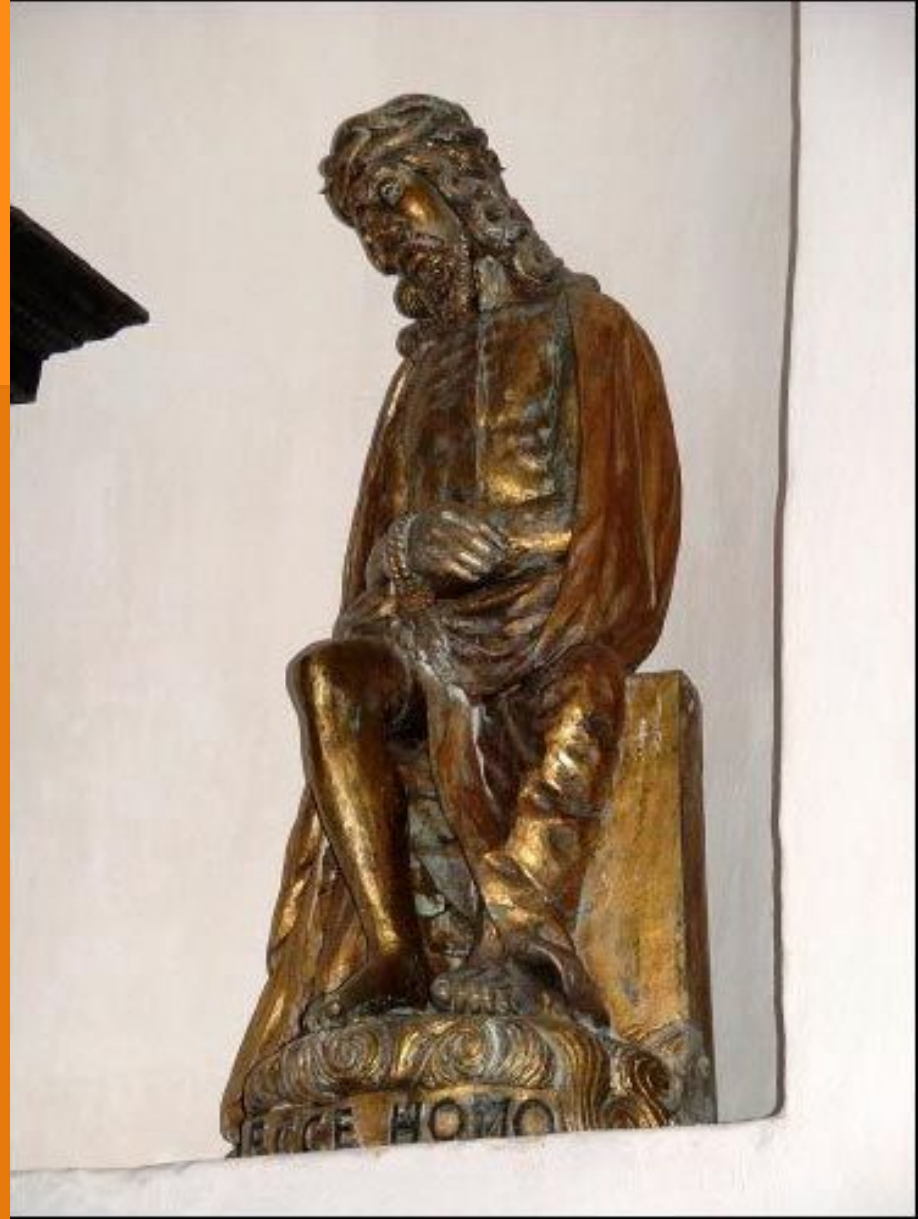

Святая
Ганна

**Укрыжаванне.
Цэнтральны абраз алтара
капліцы Святой Барбары**

**Хрыстос засмучаны.
Скульптура капліцы
Святой Барбары**

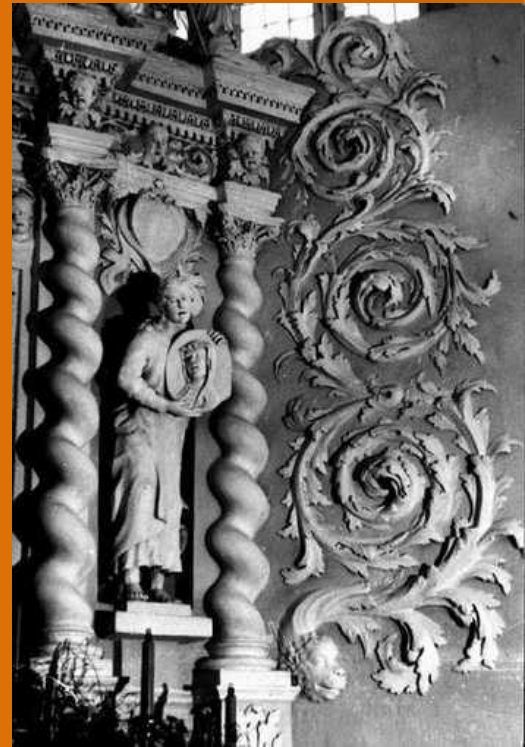
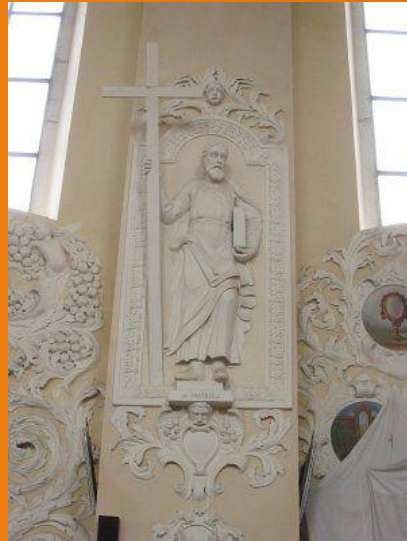
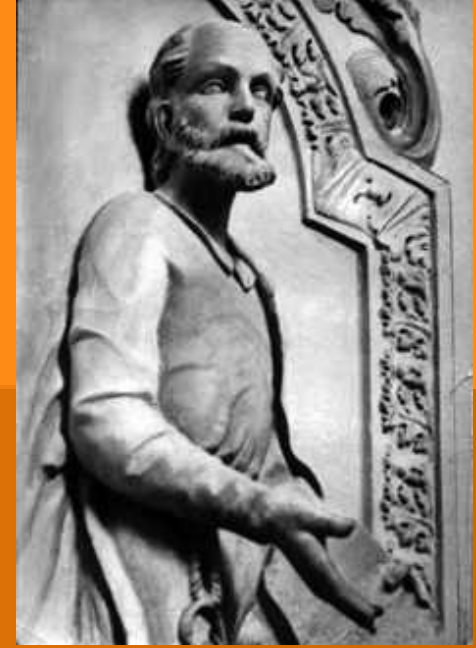

**Скульптурна-дэкаратыўны ансамбль
касцёла Святога Міхаіла Архангела ордэна аўгусцінцаў
у Міхалішках (Астравецкі раён, Гродзенская вобласць, каля 1677 г.)**

У выкананні скульптурнага ансамбля прымалі ўдзел італьянскія майстры П'етра Перэці, Ян Марыя Галі, мясцовы скульптар М. Жылевіч.

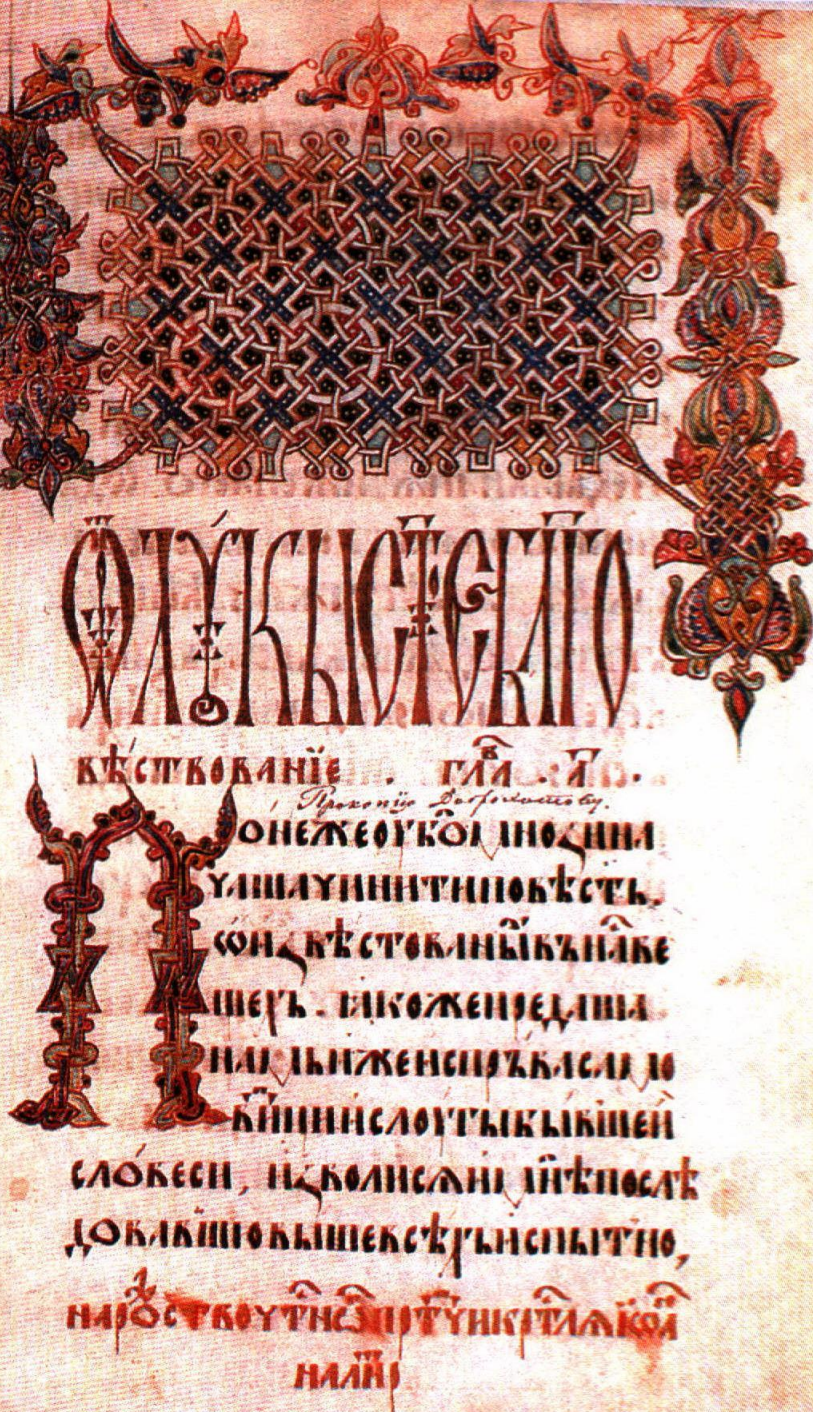

Інтэр'ер касцёла Міхала Архангела ў Міхалішках ўражвае сваёй пышнай барочнай аздобай. Пластычны рэльефны дэкор з расліннымі матывамі, гарэльефы на евангельскія сюжэты, складаныя алтарныя кампазіцыі, нечаканыя мастацкія рашэнні сведчаць пра высокае майстэрства творцаў.

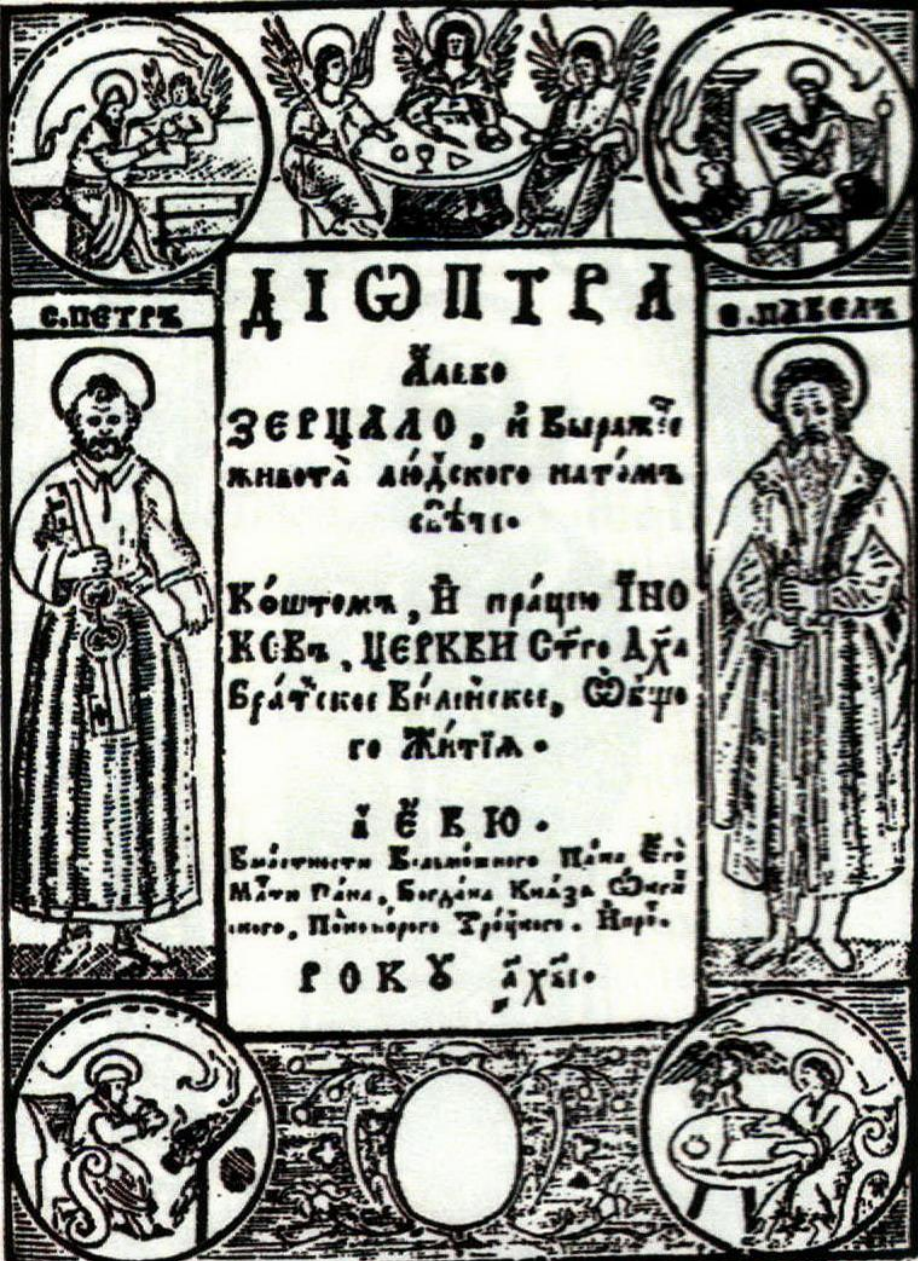

Графіка

У XVII стагоддзі ў мастацкую практыку прыйшлі новыя графічныя віды і жанры: акрамя кніжнай гравюры (ілюстрацый, мастацкай аздобы) актыўна развіваюцца гістарычны і бытавы жанры, партрэт, пейзаж, а таксама картаграфія. Узнікшую ў гэты час разнастайнасць мастацтва графікі абумоўліваў стыль *барока*.

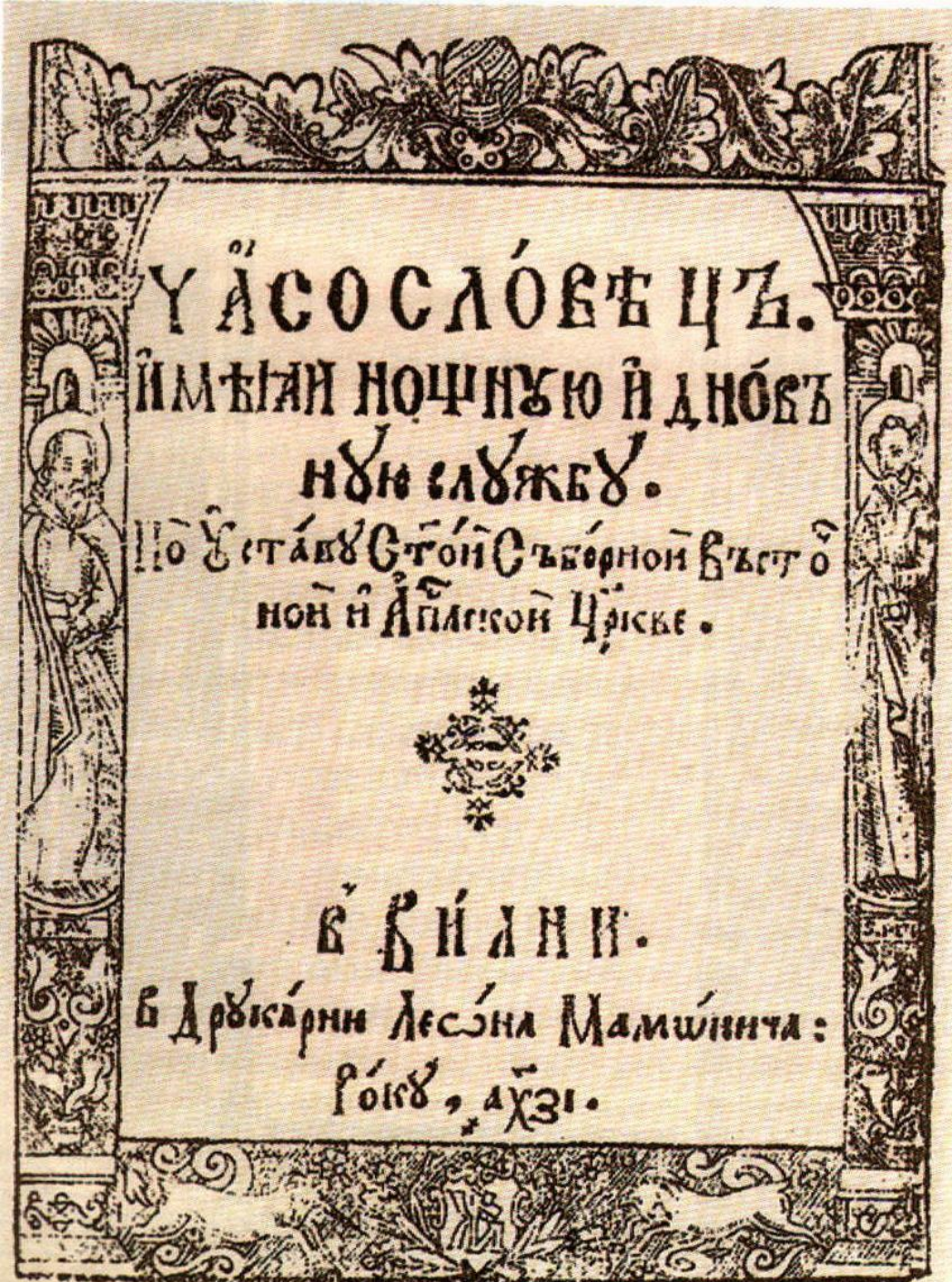
Евангелле ад Лукі.
Беларускі рукапіс.
XVII ст.

Титульны лист "Дыёптры".
 Еўс. 1642 г.

Титульны лист
 "Історыі пра святых Варлаама і Ісафа"
 Куцейн. 1637 г.

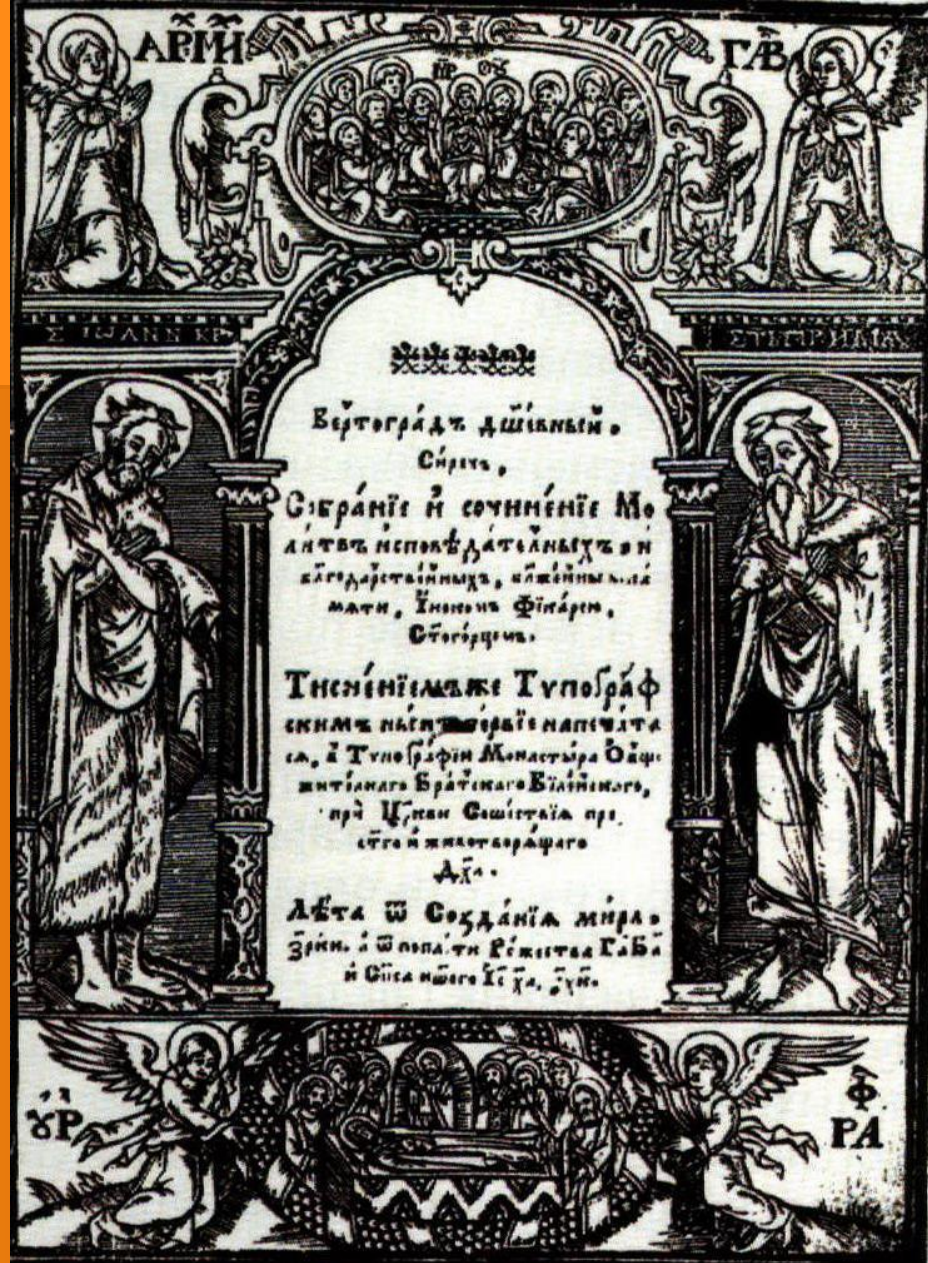

Багатай графічнай
аздобай і высокімі
паліграфічнымі
якасцямі
вызначаюцца
выданні друкарні
братоў Кузьмы і
Лукі Мамонічаў.

*Тытульны ліст
"Часаслоўца".
Друкарня Мамонічаў.
Вільня. 1617 г.*

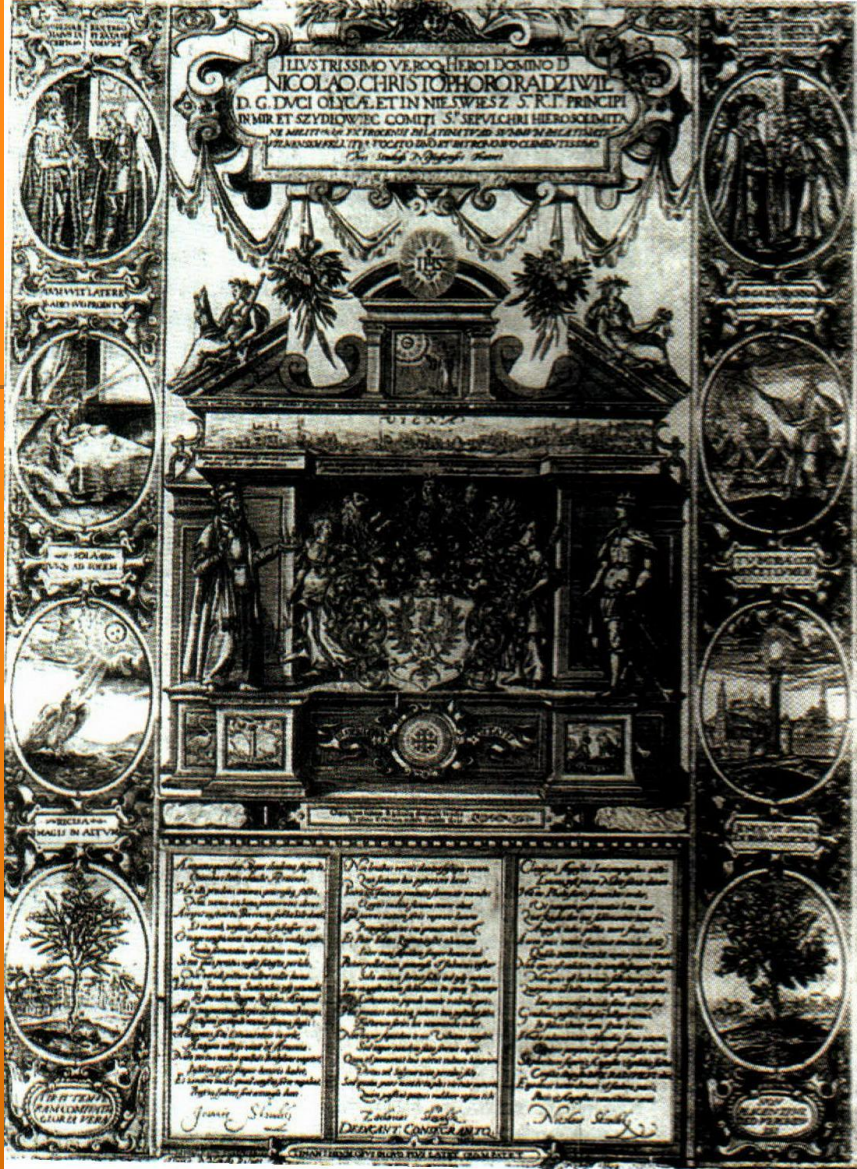

Васіль Вялікі. Ілюстрацыя да зборніка твораў
фікарыя Святагорца "Вертаград душэўны". Вільня. 1620 г.

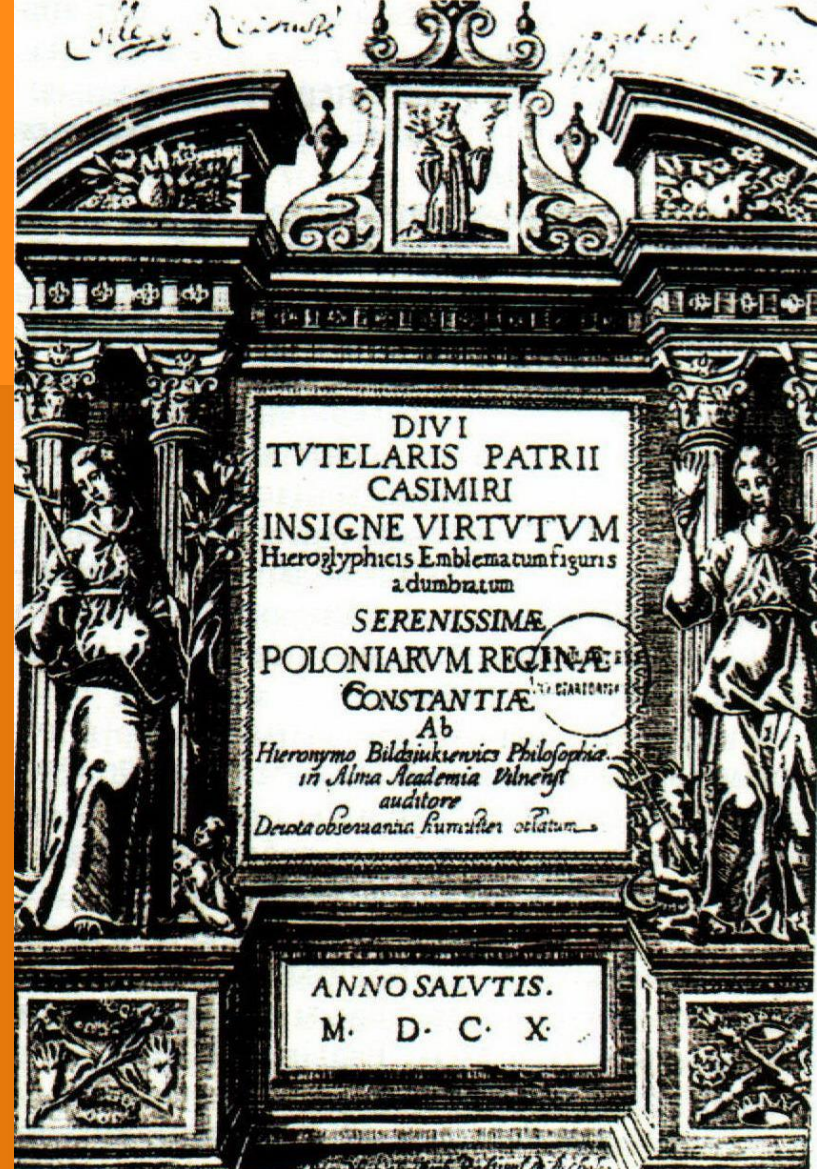

Тытульны ліст зборніка твораў
фікарыя Святагорца "Вертаград душэўны". Вільня. 1620 г.

«Панегірык братоў Скарульскіх» (1604 г.) створаны у Нясвіжы ў гонар прызначэння Мікалая Радзівіла Сіроткі на пасаду віленскага ваяводы. Ілюстрацыя выканаў нясвіжскі мастак-гравёр і картограф Тамаш Макоўскі.

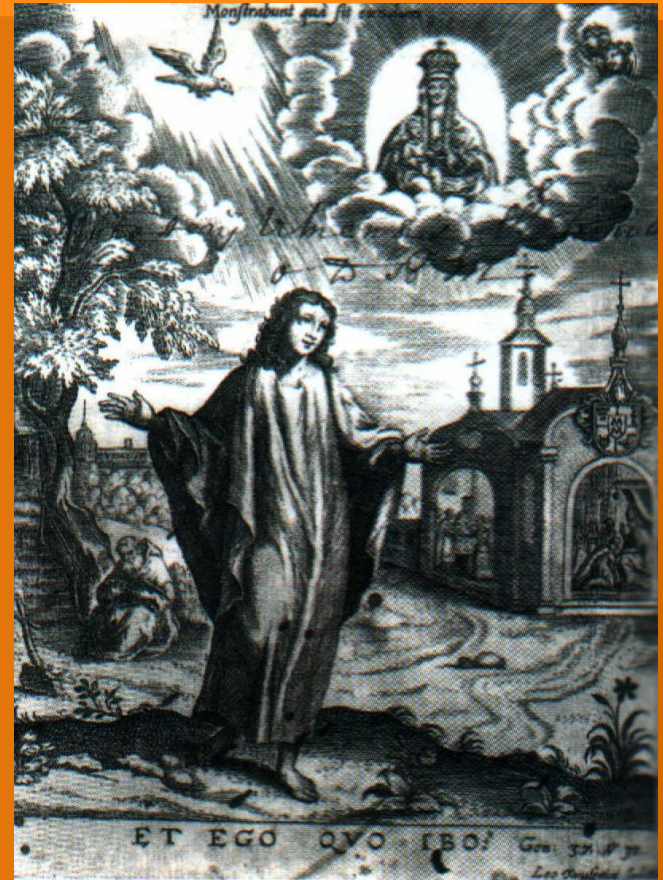

Тамаш Макоўскі. Тытульны ліст кнігі Г. Більдзюкевіча «Натхнёны абаронца айчыны Казімір». 1610 г.

Сярод выдатных мастакоў, творчасць якіх пакінула значны след у беларускай графіцы XVII стагоддзя, вылучаюцца браты **Аляксандр і Лявонцій Тарасевічы**

Тарасевіч Аляксандр. Святы Мацвей.
Ілюстрацыя да кнігі «Жыцці святых з
навукамі дактароў касцельных». 1693 г.

Тарасевіч Лявонцій.
Франціспіс кнігі М. Буйноўскага
«Рацыянальныя асновы выбару». 1688 г.

Тарасевич Аляксандр. Анёл-ахоўнік.
Ілюстрацыя да кнігі «Жыцці святых з
навукамі дактароў касцельных». 1693 г.

Тарасевич Аляксандр.
Тытульны ліст кнігі Т. Білевіча
«Рацыянальная філасофія».
1675 г.

ПРАЕКТ ЗРОБЛЕНЫ ЯК
ВУЧЭБНЫ ДАПАМОЖНІК

ПА ПРЭДМЕТУ

ДЗЯКУЙ ЗА ЎВАГУ!

аўтар праекта

Марыя Аляксандраўна Бабчанок

18.12.2008 г.